

Ports de Beseit (Matar.) al sud, tot el País Val., molt nombrós en la toponímia menor;<sup>9</sup> JCoromines té registrat *umbría* a Carlares (Ports de Beseit) i Vallibona (Morella), 1934, i a més a la zona dels Ports de Morella i Alt Maestrat, on apareix en la variant *umbría* (sentit a Tírig, Costur, Boixar, Herbés), però ja no a Castell de Cabres, on es diu *om-* com a tota la zona del sud: Picassent (Horta de Val.), Alzira (Rib. Xúquer), Barxeta (Comarca de Xàtiva), Onil (Foia de Castalla), Benimantell (Vall de Guadalest), Polop (La Marina)]. *Ombriu*, -iva, adj. [«--- logars *ombrius* ---», en *Medic. Part.* d'Ibn Wáfíd, p. 81 (ms. S. XIV); altres exemples en autors moderns]; substantivat *ombriu* m. en el sentit de 'obac', paral·lel al cast. *umbrío*, *umbría* [Verdaguer, *Atl.*, 1867, II, 13d; Mestre Noé, *Voc. Tort.* (BDC III, 104) etc.]; d'*ombriu* és una deformació la forma *ombril* (com a adj. en Lab. 1840), recollit com a subst. a Barcelona (*DAG.*), i apareix en una cançó popular: «al capdamunt de l'ort hi ha una pomera / a sota l'*ombril* hi ha una nineta / en fa colls y punys p'r una camiseta» (MilàF, *Romllo.*, 289F); fou usat per EmVilanova (*AlcM*); d'altra banda, la forma *ombri* de la cançó popular de la Pastoreta («Sota l'ombreta, l'ombreta, l'*ombri*, / flors i violes i romaní»), degué ser l'*ombril*, amb assonància que arbitràriament hauran tornat rima consonant traient-ne la -i; forma usada pels poetes (*AlcM*). *Ombriu* 'fer o donar ombra': mot que el *DAG.* sembla haver inclòs a base d'un exemple del poeta Casas i Amigó. *Ombriol*, -a, 'ombrós, tenebrós' [Belv. 1805; l'usa MilàF en la seva poesia: «D'Àramunt en la serra del cim aprop, / Al mitj d'un bosch *ombriol* de faigs y d'olms, / En masia porxada del temps dels gots / de pastors grans maynada manté Ricolf» (*ProsB*, v. 266), i en *Compl. d'En Guillem*: «--- adins d'*ombriol* claustre benedictí ---», v. 35 (ed. Gili, p. 311); Verdager: «los aucells saltironan pel maduxar *hombriol*» (*Atl.* II, 1867, 13a); Camps i Mercadal: «hi ha a sa part *ombriula*, una gran roca» (II, p. 25); segons *CostManc.* I, 145, a Menorca designa 'bac'; Costa Llobera: «plau-me la Nàiaide que en les recòndites / verdors *ombrioles* aboca l'àmfora» (*Horacianes* V, 1b)]. Notem a més: *ombrenc* 'ombrivol' (usat per l'escriptor val. EValor); segons *AlcM* són usuals a Morella: *ombrió* m. 'ombria', *ombriós* 'ombrós'. *Ombros* 'tenebrós' o 'que fa bona ombra' [*aombros*, en Llull, *Arbre Sc.*; «--- en la *ombrosa* torra ---», «--- los boschos *ombrosos* ---» (FÀlegre, *DAG.*); exemples d'ACanals, JRuyra, en *AlcM*]; *ombrositat*, ant. [Llull].

*Resombra* 'penombra, mitja claror': registrat per JCoromines a dos punts del Ripollès: «aquella *řaxómbra*» (Queralt, 1935), «la *řaxómbra* de la lluna» (Portavella de Vinyoles, 1934); fet damunt *ombra*.<sup>10</sup> Notem a més *susombra* id. en l'obra de l'olotí Vayreda: «Anava a clucar els ulls amb la resignació estoica del gladiador vençut, quan vegí engrandir-se aquella *susombra*, que sempre de més o menos prop ens seguia» (*Punyalada*, 4.<sup>a</sup> ed., p. 114).

*Aombrar* (*ombrar*), mot ben usual en els textos antics [refl. 'posar-se a l'ombra', Llull: «a les quals om-

bres s'*aombren* los hòmens quant fa gran calor» (*Arbre Sci.*); *ombrar-se* 'fer-se (un lloc) ombrat, esdevenir ombrat', en doc. de 1458: «Adés, a hora quasi de vespres que s'*ombraven* bé los solans, y anava a les mulles que eren al prat» (C. Baraut, *Santa Maria del Miracle*, Abadia de Montserrat 1962, p. 166); tr. fig. 'enfosquir', en *Corbatxo*: «Qual orbetat de pensament axí la llum del enteniment te avia *ombrada*» (*AlcM*); «Y la vista *abombrada* / de estudiar» (*Colloqui de Dames*, 214, fi S. xv); fig. 'cobrir de la seva substància (virtut, bondat etc.): «Esperit Sant és vengut en tu, regina e ha't *hahombrada* de la virtut del Altisme --- *Abombrada* t'à de virtut» (Llull, *Blanquerna*, NCL III, 146.25ss.); *Doctr. Puer.*, p. 17; «La virtut del Altisme te *ombrarà*» (Serra-Amer, *Gèn.*, 153); la variant *asombrar* en les *VidesR*: «vec-vos que una lud (=nuu) luent los *asombrà*» (P116t2; B *adombrà*; cf. oc. ant. *azombrar*, *adombrar*);<sup>11</sup> forma que fou usada per Ausiàs March com a arcaisme trobadoresc (infra); la mateixa imatge d'un núvol clar fent ombra apareix en StVicentF: «E vench hun nuu clara e *obumbrava*-ls; era luent e feya-ls ombra. --- Tres coses ha mester cascú ans que haja la glòria. Prima, que la nuu luent los *aombrar*» (*Quar.*, 82.125ss.); com que *aombrar* igual que 'cobrir d'una virtut etc.' podia ser 'cobrir de mal esperit', tenim *aombrat* 'endemoniat', que usa Eiximenis: «attén encara als leigs continents que fan los endemoniats e aquells qui són *aombrats* e endiabllats devant Jesucrist» (*Llibre dels Angels*, *DAG.*); notem a més els exemples d'*aombrar* del *Lapidari* (S. xv): «La virtut del amatista és que restreny los dimonis, e-ls fa fugir, e no poden *hahombrar* ho encortar aquell qui'l porta» (ed. J. Gili, Oxford 1977, p. 14); «La pedra que és dita aquilinus --- val contra dimonis, qui no poden *hombrrar* negú qui la port» (ib., p. 25). Ausiàs March usa un cop *asombrar-se* (escrit amb -ss- en alguns mss. no sabem quants) en el sentit de 'recelar-se, al·larmar-se': «E ve per temps que de por yo-m *assombrar*, / e puix la pert, mas no-m ve de part noble» (CXII, 17); cf. *asombrar* en les *VidesR* i oc. ant. *azombrar* (supra).<sup>12</sup> En un altre passatge d'Ausiàs March *aombrar-se* sembla tenir el sentit de 'posar-se a l'ombra de': «Lo nombr. és tant d'aquells qui la (=la virtut) desonren, / que ja no-y val empara de algú; / e si voleu que-us diga -l crit comú: / Peresquen cells qui d'onor no ss'*aombren*» (xxvi, 24); *aombrar* 'astorar, esglaiar' devia tenir bastant ús en el S. xv, a judicar per l'article de JEsteve: «*Aombrar*: terreo, attonox, «*aombrat*: territut, attonitus», i en sentit semblant també en Busa-Nebr. (s. v. *aombrar*); 1647, *DTo.*: «*aombrat* o *espantat*: Stupidus», del llatí *adumbrare* 'posar-se a l'ombra'; avui *a(o)ombrar* 'donar ombra, cobrir d'ombra' sembla persistir en alguns punts conservadors: JCoromines el va registrar a Ulldemolins, Prior., 1936 («Lo Tormo del Camarada s'acaba d'*aombrà*»), i a Tuixén, Alt Urgell, 1963 («La Roca de Migdia quan toquen els dotze ja s'ha *umbrat*»); *AlcM* duu un exemple d'*ombrar* 'enfosquir' de l'escriptor F. de Querol (c. 1900). Altrament, s'usa l'adj. *ombrat* («lloc *ombrat*»), «ulls *aombrats*» (MLlor, *AlcM*); a Mall.